

УДК 343.985

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-4-270-274

Сергій ОБШАЛОВ[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ І СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Висвітлено деякі аспекти взаємодії оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень. Розглянуто поняття, сутність та форми взаємодії під час досудового розслідування.

Зазначено, що взаємодія підрозділів Національної поліції забезпечує найбільш ефективне розслідування суспільно-небезпечних діянь, бо завдяки спільній діяльності працівників різних підрозділів здобувається як інформація будь-якого плану, так і можливе швидке та раціональне проведення різноманітних процесуальних дій. Розслідування тяжких злочинів вимагає від співробітників досить чіткого планування своїх дій. Тому дослідження та надання рекомендацій стосовно взаємодії будь-яких підрозділів Національної поліції є беззаперечно одним з найбільш прогресивних напрямків як досягнення мети кримінального провадження, так і наукових пошуків загалом.

Ключові слова: тяжкі злочини, організація, планування, тактика, слідчі (розшукові) дії, взаємодія.

Постановка проблеми. Якісна й вчасна взаємодія оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України забезпечує найбільш ефективне розслідування суспільно-небезпечних діянь, бо завдяки спільній діяльності працівників різних підрозділів здобувається як інформація будь-якого плану, так і можливе швидке та раціональне проведення різноманітних процесуальних дій. Розслідування тяжких злочинів вимагає від співробітників досить чіткого планування своїх дій. Тому дослідження та надання рекомендацій стосовно взаємодії будь-яких підрозділів Національної поліції є беззаперечно одним з найбільш прогресивних напрямків як досягнення мети кримінального провадження, так і наукових пошуків в цілому.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Дослідженню питань взаємодії різних підрозділів у кримінальному провадженні приділяли свою увагу такі науковці, як Ю. П. Аленін, К. В. Антонов, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. І. Возгрін, А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченко, В. П. Колмаков, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, М. А. Погорельський, М. В. Салтєвський, Р. Л. Степанюк, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько та ін. Але наше дослідження спрямоване на визначення окремих проблемних питань взаємодії оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції під час розслідування різноманітних видів злочинів, тяжких та особливо тяжких.

Метою статті є дослідження взаємодії оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Стосовно поняття взаємодії, то ми поділяємо думку Р. С. Белкіна, який визначив цю категорію як одну з форм організації розслідування злочинів, що полягає здебільшого у заснованому на законі співробітництві слідчого з органом дізнання, погодженим за цілями, часом і місцем, що здійснюється для повного та швидкого розкриття злочинів, всебічного і об'єктивного розслідування кримінального провадження та розшуку злочинців, що переховуються, викрадених цінностей й інших об'єктів, що мають значення для справи [2, с. 31].

Загалом взаємодія різних підрозділів Національної поліції реалізується у певних формах. Доречною є думка науковців, які під формами взаємодії мають на увазі організаційні прийоми й методи, способи й порядок зв'язків між ними, засновані на криміна-

льно-процесуальному законі й відомчих нормативних актах правоохоронних органів, а також передового досвіду слідчої практики, спрямовані на забезпечення узгодженої їх діяльності й правильне сполучення властивих кожному з цих органів методів і засобів роботи [7, с. 267].

Ми вважаємо за необхідне виділити серед основних форм взаємодії дві групи: організаційні та процесуальні. Відповідно до КПК серед процесуальних форм взаємодії окремі науковці виділяють такі:

– надання допомоги слідчому під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);

– доручення і вказівки слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40, 246 КПК України);

– фіксація та надання слідчому (прокурору) результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України).

До цієї групи взаємодії В. Ю. Шепітько відносить такі питання:

– передачі слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки злочину для вирішення питання про початок кримінального провадження;

– проведення слідчим процесуальних дій одночасно зі здійсненням органом дізнання узгоджених оперативно-розшукових заходів;

– проведення оперативно-розшукових заходів по справі, в якій не встановлена особа, яка вчинила злочин, після передачі цієї справи слідчому;

– виконання доручень слідчого щодо проведення розшукових дій;

– здійснення заходів щодо встановлення особи, яка підлягає притягненню як обвинувачений після припинення досудового слідства;

– отримання інформації та документів про операції, рахунки, внески, внутрішні та зовнішні економічні угоди фізичних і юридичних осіб [4, с. 311].

На нашу думку, серед процесуальних форм, що можуть використовуватися під час розслідування, також можна виділити такі:

– надання слідчому матеріалів, зібраних у ході оперативно-розшукової діяльності, для вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР;

– виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо перевірки оперативно-розшуковим шляхом відомостей, які мають значення для встановлення наявності чи відсутності підстав для внесення відомостей до ЄРДР за оперативними матеріалами;

– проведення разом з невідкладними слідчими (розшуковими) діями необхідних оперативно-розшукових заходів;

– проведення оперативно-розшукових заходів за дорученням слідчого щодо встановлення місця перебування особи, яка ухиляється від притягнення до кримінальної відповідальності.

А вже Д. В. Ушатов наголошував на тому, що для забезпечення ефективності взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень потрібно:

– забезпечити знайомство слідчого з наявними оперативними матеріалами і спільну розробку плану їх реалізації;

– проводити аналіз розслідування по реалізованих матеріалах, з метою виявлення типових помилок і прорахунків;

– робити обговорення комплексних операцій, що поєднують в собі оперативно-розшукові заходи, за результатами їх проведення [8, с. 14].

Аналіз опитування працівників оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України надав змогу виділити серед процесуальних форм їх взаємодії під час розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів такі:

– виконання доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій – 79 %;

– сприяння слідчому під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій – 62 %;

– надання слідчому матеріалів, зібраних у ході оперативно-розшукової діяльності, для вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР – 69 %;

– виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо перевірки оперативно-розшуковим шляхом відомостей, що мають значення для встановлення наявності чи відсутності підстав для внесення відомостей до ЄРДР за оперативними матеріалами – 34 %.

Перед розглядом організаційних форм, зазначимо, що, наприклад,

В. О. Коновалова акцентувала на тому, що під час здійснення цієї форми окреслюються питання організації останнього, зокрема: формування слідчо-оперативних груп; розподіл співробітників відповідно до завдань плану для виконання окремих функцій; визначення учасників слідчо-оперативних груп для розслідування окремих епізодів злочину й виконання інших завдань. Реалізація наміченого плану оперативно-розшукових дій також припускає спільну участь у провадженні окремих слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій [3, с. 136].

Зі свого боку О. Яковлев зазначає, що у ч. 2 ст. 41 КПК України передбачено, що під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Тобто відповідно до вищевказаного під час роботи слідчого та оперативного працівника необхідна не лише спільна, узгоджена діяльність під час розслідування кримінальних проваджень, що спрямована на використання методів і засобів, властивих цим суб'єктам, при чіткому розподілі повноважень між ними, а й конкретика щодо проведення слідчих дій для оперативного працівника [9, с. 220].

Ми підтримуємо позицію В. Д. Пчолкіна, який серед основних організаційних форм взаємодії під час розслідування злочинів виділив такі:

- ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами в межах, передбачених відомчими нормативними актами;
- спільне обговорення й оцінювання даних, одержаних внаслідок проведення оперативно-розшукових заходів, щодо їх достатності для внесення відомостей до ЄРДР;
- спільне планування слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій, спрямованих на виявлення доказової інформації;
- спільна діяльність слідчих й оперативно-розшукових підрозділів на початковому та наступних етапах досудового розслідування;
- створення слідчо-оперативної групи за конкретним кримінальним провадженням;
- взаємний обмін усною та письмовою інформацією оперативних працівників і слідчих з питань, що стосуються їхньої діяльності;
- спільні виїзди слідчого й оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій [6, с. 117].

Слід зазначити, що, на нашу думку, важливим елементом організаційної взаємодії є складання плану. Р. С. Белкін з цього приводу наголошує на тому, що погоджений план, на основі якого будується взаємодія, повинен містити такі складові:

- виклад слідчих і розшукових версій;
- перелік обставин, що підлягають встановленню і з'ясуванню – по кожній з висунутих версій;
- перелік необхідних заходів, за допомогою яких повинні бути встановлені та досліджені всі обставини й порядок таких дій;
- перелік обставин, що підлягають встановленню оперативно-розшуковим шляхом (самі оперативно-розшукові заходи, шляхи встановлення цих обставин у плані не вказуються);
- терміни виконання, у тому числі проміжні: обмін інформацією, корегування плану (у разі потреби);
- виконавці по кожному пункту плану [5, с. 494].

Серед інших організаційних заходів деякі науковці виділяли такі:

- спільне планування слідчих (розшукових) дій, НСРД і оперативно-розшукових заходів;
- погодження роботи слідчих і оперативних працівників під час планування вирішення окремих завдань по кримінальному провадженню;
- ознайомлення слідчих з оперативними матеріалами до початку кримінального провадження. Слідчі можуть надати кваліфіковану методичну допомогу оперативним працівникам в оцінці отриманих матеріалів. Спільна оцінка зібраних матеріалів дозволяє вчасно визначити перспективи справи, подальший напрямок перевірки, визначити оперативно-розшукові заходи, необхідні для збору додаткової інформації, що може надалі мати доказове значення;
- взаємний обмін інформацією про результати розслідування після порушення

провадження, проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів, з урахуванням чого можуть вноситися корективи в спільний план подальшого розслідування;

– проведення спільних нарад суб'єктів взаємодії для аналізу результатів роботи зі справою і визначення заходів щодо усунення виявлених недоліків [1, с. 126].

Аналіз опитування працівників оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції надав змогу виділити серед організаційних форм під час розслідування тяжких злочинів такі:

- спільне планування початкового етапу розслідування – 29 %;
- узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи – 94 %;
- взаємний обмін інформацією між слідчим і працівниками оперативних підрозділів – 78 %;
- спільне використання криміналістичних і оперативно-технічних засобів – 32 %.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що взаємодія – це одна з форм організації розслідування злочинів, що полягає здебільшого у заснованому на законі співробітництві слідчого з оперативними підрозділами поліції, погодженим за цілями, часом і місцем, що здійснюється для повного й швидкого розкриття злочинів, всебічного й об'єктивного розслідування кримінального провадження та розшуку злочинців, що переховуються, викрадених цінностей і інших об'єктів, що мають значення для кримінального провадження. Серед процесуальних форм їх взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень виокремлено такі: а) виконання доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій – 79 %; б) сприяння слідчому під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій – 62 %; в) надання слідчому матеріалів, зібраних у ході оперативно-розшукової діяльності, для вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР – 69 %; г) виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо перевірки оперативно-розшуковим шляхом відомостей, що мають значення для встановлення наявності чи відсутності підстав для внесення відомостей до ЄРДР за оперативними матеріалами – 34 %.

Серед організаційних форм під час розслідування кримінальних правопорушень виділено такі: а) спільне планування початкового етапу досудового розслідування – 29 %; б) узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи – 94 %; в) взаємний обмін інформацією між слідчим і працівниками оперативних підрозділів – 78%; г) спільне використання криміналістичних і оперативно-технічних засобів – 32 %.

Список використаних джерел

1. Антонюк О. В. Окремі аспекти взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 122–129.
2. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия. Москва, 2000. 333 с.
3. Коновалова В. Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве. Харьков : Консум, 2000. 234 с.
4. Глібко В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. ВНЗ. та ін. / за ред. В. Ю. Шепітька. Київ : Видавн. Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.
5. Криминалистика : учеб. для вузов / под ред. Р. С. Белкина. Москва : Изд-во НОРМА, 2000. 990 с.
6. Пчолкін В. Д., Ечкенко В. Д. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів ОВС. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ*. 2004. № 3. Ч. I. С. 109–121.
7. Саїнчин О. С. Криміналістичні умови розкриття умисних вбивств. *Правова держава*. Одеса : ОНУ. 2008. № 10. С. 267–273.
8. Ушатов Д. В. Методика расследования похищения человека, совершенного преступными группами : автореф. на соиск. канд. юрид. наук : 12.00.09. Волгоград. 2004. 25 с.
9. Яковлев О. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1. С. 217–224.

Надійшла до редакції 19.10.2020

References

1. Antoniuk O. V. Okremi aspekty vzaiemodii slidchykh ta operatyvnykh pidrozdiliv pry rozsliduvanni khulihanstva, vchynenoho iz zastosuvanniam vohnepalnoi abo kholodnoi zbroi chy inshoho predmeta, spetsialno prystosovanoho abo zazdalehid zahotvlenoho dlia nanesennia tilesnykh ush-

kodzhen [Certain aspects of the interaction of investigative and operational units in the investigation of hooliganism committed with the use of firearms or cold steel or other object, specially adapted or pre-prepared for infliction of bodily harm]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. 2016. № 6. S. 122–129. [in Ukr.].

2. Belkin R. S. *Kriminalisticheskaya enciklopediya* [Forensic encyclopedia]. Moskva, 2000. 333 s. [in Rus.].

3. Konovalova V. E. *Versiya: koncepciya i funkcii v sudoproizvodstve* [Version: concept and functions in litigation]. Harkov : Konsum, 2000. 234 s. [in Rus.].

4. Hlibko V. M., Dudnikov A. L., Zhuravel V. A. *Kryminalistyka* [Criminalistics] : pidruch. dlia stud. yuryd. VNZ. / za red. V. Yu. Shepitka. Kyiv : Vydavn. Dim «In Yure», 2001. 684 s. [in Ukr.].

5. *Kryminalistyka* [Forensic science] : ucheb. dlia vuzov / pod red. R. S. Belkina. Moskva : Yzd-vo NORMA, 2000. 990 s. [in Rus.].

6. Pcholkin V. D., Echkenko V. D. *Poniattia, sutnist ta zavdannia vzaiemodii operatyvnykh pidrozdiliv OVS* [The concept, nature and objectives of the interaction of operational units of the police]. *Visnyk Luhanskoj akademii vnutrishnikh sprav*. 2004. № 3. Ch. I. S. 109–121. [in Ukr.].

7. Sainchyn O. S. *Kryminalistychni umovy rozkryttia umysnykh vbyvstv* [Forensic conditions for the disclosure of premeditated murders]. *Pravova derzhava*. Odesa : ONU. 2008. № 10. S. 267–273. [in Ukr.].

8. Ushatov D. V. *Metodika rassledovaniya pohisheniya cheloveka, sovershennogo prestupnymi gruppami* [Methodology for investigating kidnapping committed by criminal groups] : avtoref. na soisk. kand. yurid. nauk : 12.00.09. Volgograd. 2004. 25 s. [in Rus.].

9. Yakovliev O. *Vzaiemodiiia slidchoho z operatyvnymy pidrozdilamy pid chas provedennia slidchykh (rozshukovykh) dii* [Interaction of the investigator with operational units during the investigative (search) actions]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. 2017. № 1. S. 217–224. [in Ukr.].

SUMMARY

Serhiy V. Obshalov. Problems of interaction of operational-search units of the National police of Ukraine during the investigation of criminal offences. The scientific article is devoted to the coverage of some aspects of the interaction of operational and investigative units of the National Police of Ukraine during the investigation of criminal offenses. The concept, essence and forms of interaction during the pre-trial investigation are considered.

It is noted that the interaction of the National Police provides the most effective investigation of socially dangerous acts. After all, thanks to the joint activities of employees of different departments, information of any plan is obtained, as well as possible rapid and rational implementation of various procedural actions. The investigation of serious crimes requires employees to plan their actions quite clearly. Therefore, research and recommendations on the interaction of any units of the National Police is undoubtedly one of the most progressive areas of achieving the purpose of criminal proceedings and research in general.

The author supports the position that cooperation is a form of organization of crime investigation, which consists mainly in law-based cooperation of the investigator with the body of inquiry, agreed on the goals, time and place, carried out in order to fully and quickly detect crimes, comprehensive and comprehensive. effective investigation of criminal proceedings and search for hiding criminals, stolen valuables and other objects relevant to the case.

Among the procedural forms of their interaction in the investigation of serious and especially serious crimes are: the implementation of the investigator's instructions to conduct investigative (investigative) actions and covert investigative (investigative) actions; execution by the operative unit of the investigator's instructions on verification by operative-investigative means of information that is important for establishing the presence or absence of grounds for entering information into the URPI on operative materials. Among the organizational forms in the investigation of serious crimes are the following: joint planning of the initial stage of the investigation; coordinated activities as part of the investigative task force; mutual exchange of information between the investigator and employees of operational units; joint use of forensic and operational-technical means.

Keywords: *serious crimes, organization, planning, tactics, investigative (search) actions, interaction.*